

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ АГРЕСІЇ У ФРАНЦУЗЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

У статті аналізуються основні лексичні засоби вираження агресії у сучасному французькому масмедійному політичному дискурсі. Розглянуто особливості вживання негативно-оцінної лексики на матеріалі виступів провідних політичних діячів Франції.

Ключові слова: політичний медіадискурс, вербальна агресія, негативно-оцінна лексика, інвектива.

Гуз Е. П. Лексические средства выражения агрессии во французском политическом медиадискурсе. В статье анализируются основные лексические средства выражения агрессии в современном французском масмедийном дискурсе. Рассматриваются особенности употребления негативно-оценочной лексики на материале выступлений ведущих политических деятелей Франции.

Ключевые слова: политический медиадискурс, вербальная агрессия, негативно-оценочная лексика, инвектива.

Huz O. P. Lexical Means of Expressing Aggression in Political Media Discourse. The article deals with the main lexical means of expressing aggression in the modern French mass-media discourse. The peculiarities of the use of negative-evaluative vocabulary based on the speeches of leading politicians of France have been investigated.

Key words: political media discourse, verbal aggression, negative-evaluative vocabulary, invective.

Політика – це явище, яке становить невід’ємну частину будь-якого суспільства. Політичний дискурс – це, в свою чергу, феномен, з яким всі члени суспільства стикаються щоденно. Боротьба за владу є основною темою та рушійним мотивом цієї сфери спілкування [Карякин 2009, с. 201]. Чим більш відкрите та більш демократичне життя суспільства, тим більше уваги приділяється мові політики. За останні десятиліття ця область знань стала об’єктом вивчення не лише політологів, соціологів, психологів, журналістів, але й лінгвістів. Жвавий інтерес лінгвістів до політичного дискурсу пояснюється перш за все тим, що більшість з них розглядають його як дискурс, що має найбільший вплив на суспільну думку та який досить широко представлений в засобах масової інформації. Як зазначає А. В. Карякін, політичний дискурс – важливий та невід’ємний агент комунікації, котрий виступає носієм і ретранслятором значень, цінностей, ідей, думок, інтерпретацій та інших ментальних й віртуальних утворень [Карякин 2009, с. 201]. Оскільки населення дистанційоване від політичних структур й не може безпосередньо спостерігати за процесом прийняття рішень, які стосуються

суспільного життя громадян, саме засоби масової інформації стають практично єдиним джерелом спілкування між політиками та народними масами.

Як відомо, політику роблять політики, а політиків робить слово. У сучасному світі, як ніколи раніше, діяльність політиків асоціюється перш за все з його вербальною діяльністю. Політик мусить вміти чітко висловлювати свою думку, а також політичну волю спільноти, лідером якої він виступає. Незрозумілий політик не має жодних шансів [Медвідь 2008, с. 68]. Політична мова відображає існуючу політичну реальність, змінюється разом з нею й водночас бере участь в її створенні та трансформації. **Актуальність** нашого дослідження зумовлена підвищеною агресивністю сучасної політичної мови, активним використанням конфронтаційних стратегій і тактик (погрози, ігнорування, дискредитації, наклепу, образи, докору тощо) учасниками політичного медіадискурсу.

У наш час спостерігається значний інтерес до вивчення вербальної (мовленнєвої) агресії, оскільки вона є одним із фундаментальних властивостей людської поведінки та знаходить різноманітне відображення в мові. У лінгвістиці представлена ціла низка робіт, де розглядаються окремі питання, пов'язані з мовленнєвою агресією, такі, як прояв вербальної агресії у політичному дискурсі (А. В. Карякін, О. М. Медвідь, О. Й. Шейгал), питання інвективи та лайки (Т. О. Воронцова, О. В. Демидов, В. І. Жельвіс, Г. В. Завражина), прототипи агресивної поведінки (Я. А. Покровська), мовленнєві маніпуляції (В. І. Карасик, М. Л. Макаров) та інші. Однак засоби передачі агресивних проявів у мові, а саме у масмедійному політичному дискурсі, на наш погляд, представлені не в повному об'ємі й потребують більш детального вивчення.

Метою нашої розвідки є аналіз основних лексичних мовних засобів реалізації вербальної агресії у французькому масмедійному політичному дискурсі.

Мета передбачає вирішення наступних завдань:

- визначити основні групи негативно-оцінної лексики;
- охарактеризувати найбільш поширені лексеми з негативною семантикою у масмедійному політичному дискурсі;
- виявити основні лексичні засоби вираження агресії на матеріалі виступів відомих французьких політичних діячів.

Об'єктом нашого дослідження є вербальна агресія як деструктивна мовленнєва поведінка.

Предметом дослідження є лексичні мовні засоби, що виражають агресію у політичному медіадискурсі.

У сучасному масмедійному політичному дискурсі представлений надзвичайно широкий набір явищ, котрі реалізують мовленнєву агресію, яка, як правило, перешкоджає досягненню мети комунікантів, реалізації завдань ефективної мовленнєвої взаємодії, деструктивно впливає не лише на свідомість, але й на мовленнєву поведінку учасників спілкування, ускладнює повноцінний обмін інформацією та суттєво знижує можливості гармонійного взаєморозуміння мовленнєвих партнерів. Боротьба за владу передбачає не

тільки демонстрацію позитивних якостей політичного діяча, але і дії, спрямовані на зменшення авторитету політичних опонентів [Завражина 2008, с. 7]. Відтак агресивні мовленнєві дії посідають у політичному (а отже, і в масмедійному політичному дискурсі) особливе місце. На думку О. І. Шейгал, політичний дискурс, будучи агональним за своєю природою, неминуче пов'язаний з тими чи іншими проявами агресії [Шейгал 1999, с. 204]. Серед політиків сьогодення, на жаль, досить активно розповсюджується агресивний тип поведінки, де ціль учасника суперечки полягає в тому, щоб “захопити слово” і якнайповніше висловити та довести свою власну позицію будь-якими способами та засобами. Використовуючи стратегію мовленнєвої агресії, політики прагнуть перш за все обмовити, запламувати, принизити опонентів за допомогою непристойних, неправдивих, образливих висловлювань та заявок. Як правило, політик, який обирає такий прийом, протиставляє себе конкурентам, створюючи останнім негативний фон, тим самим забезпечує сприйняття своєї персони як фігури позитивної. Недоброзичлива критика, примітивні суперечки, сварки, погрози, нападки, саркастичні зауваження стали за останні роки вже своєрідною нормою політичного дискурсу XXI століття.

Попри те, що публіцистичний стиль є основним інструментом мовленнєвої дії в області політики, політичні діячі досить часто почали звертатися до розмовного стилю, в якому активно використовуються різноманітні стилістичні прийоми, тропи, фігури, синтаксичні конструкції, лексичні засоби усного мовлення. Намагаючись бути доступним, яскравим, експресивним, відповідати актуальній мовленнєвій моді, учасники (політики і журналісти) масмедійного політичного дискурсу зазвичай використовують жаргонну, загальносленгову, негативно-оцінну лексику, а також різноманітні метафоричні найменування. У сучасному політичному дискурсі ЗМІ Франції відчувається ефект постійної наявності знижених, грубо-просторічних, пейоративних, лайливих конотацій. Основним джерелом цього ефекту і є вербальна агресія, а саме різноманітні лексичні одиниці, за допомогою яких він (ефект) досягається.

Ми вважаємо, що лексичний склад є основним показником агресивного висловлювання. Для реалізації загальної агресивної направленості контексту широко використовується ненормативна лексика, літературна лексика з негативно-оцінним основним значенням, а також лексика, яка за основним своїм значенням є експресивно-нейтральною, однак у певному контексті набуває “лайливого” значення. Серед лексичних засобів, що слугують для реалізації агресивних комунікативних намірів у французькому політичному медіадискурсі, центральне місце посідає оцінна, в тому числі інвективна й стилістично знижена лексика, котра є безпосередньою, прямою, найпростішою, а отже, найбільш поширеною зброєю вербальної агресії. Зауважимо, що оцінна лексика є найбільш уживаним засобом вираження негативного ставлення до опонента в масмедійному політичному просторі. Носіями негативною оцінки є досить різноманітні лексеми: нейтральні, експресивно забарвлені, стилістично знижені, грубі й лайливі слова. Жаргонна лексика, яка теж набуває популярності серед політиків та журналістів, має багатоцільове призначення:

перш за все це засіб стилізації мови, засіб створення колориту певної соціальної або професійної групи, засіб встановлення довірливого контакту з потенційним адресатом, і врешті-решт, це надзвичайно експресивний засіб вираження негативної оцінки. Не цураються політики та репортери й обценної лексики, коли мають на меті принизити, зганьбити, знеславити, збезчестити в якомога різкій формі свого противника. Оказіоналізми, що виражають оцінний зміст засобами словотвору, є продуктом індивідуальної творчості і ось чому представляють собою значно рідше явище, ніж інші лексеми в масмедійному політичному просторі Франції.

Інвективна лексика, як було зазначено, має оцінне значення, тому її вважають “найбільш яскравим представником прагматичного значення” [Форманова 2010, с. 330]. Журналісти і політики все більше тяжіють до згрубілого мовлення, ось чому використання інвективної лексики в їхньому мовленні цілком природне. Інвектива – це гострий виступ проти кого-, чого-небудь, гостре обвинувачення [Форманова 2010, с. 330]. У масмедійному політичному дискурсі інвективу можна охарактеризувати як вербальну промову, яка містить негативну оцінку об’єкта, на який її спрямовано, і яка сприймається об’єктом як несправедлива, та на яку об’єкт не заслуговує, тобто, як така, що не відповідає дійсності [Форманова 2010 с. 330]. Інвективні мовні одиниці трактуються як найефективніший спосіб реалізації агресивних комунікативних стратегій, зокрема мовленнєвої стратегії дискредитації. Важливою функцією інвективи в політичному дискурсі ЗМІ є її використання як зброї політичної боротьби, де вона набуває відтінку звинувачення, приниження особистості, деморалізації опонента. Основну частину інвективної лексики складають лайливі слова, які відносяться до різних пластів розмовної мови. Загалом це лексеми, що представляють просторіччя, жаргони, частково діалекти, котрі характеризуються грубим, вульгарним експресивним забарвленням, різко негативною оцінкою, найчастіше цинічного характеру. За допомогою використання політиками інвективної лексики відбувається так звана атракція, тобто привернення уваги публіки до тієї чи іншої проблеми.

Досліджуючи політичні промови відомих політичних діячів Франції перед виборцями, депутатами, їхні виступи та інтерв’ю в газетних публікаціях та на телебаченні, ми можемо констатувати, що більшість з них широко використовує лексичні одиниці з негативним емоційно-оцінним забарвленням, що є безпосереднім проявом вербальної агресії. Досить часто політики перетворюють свої виступи у справжні шоу, де немає місця чітким аргументам, спокійному обговоренню, дотриманню норм етикету, які замінюються словесними перебранками, з активним використанням інвектив, взаємних докорів, образ, принижень, різких безапеляційних оцінок. Приміром, у свої публічні виступи, політичні дискусії діючий Президент П’ятої республіки Ніколя Саркозі, стиль якого французькі лінгвісти вважають «*trop relâché*», «*décontracté*», «*provocateur*», «*vulgaire*», «*ordurier*» [6], нерідко включає ненормативну лексику, яка передбачає вживання лайливих, нецензурних, пейоративних, табуйованих суспільством слів та грубо-фамільярних виразів. Так, лексичний вокабуляр Ніколя Саркозі містить у собі широкий арсенал

маркерів, які властиві для агресивної мовної поведінки. Щоб продемонструвати своє вкрай зверхнє ставлення, неповагу, неприязнь, зухвалість, упередженість до свого співрозмовника, для здійснення агресивної мовленнєвої тактики “демонстрація неповаги”, шостий Президент Франції за офіційних обставин не цурається на лексичному рівні вживати просторічні, сленгові, лайливі мовні одиниці, серед яких переважають такі іменники як: « *con* », « *connard* », « *crétin* », « *racaille* », « *salaud* », « *salopard* », « *pédophile* »; прикметники « *déloyal* », « *stupide* », « *imbécile* » та інші [6]. Для створення негативного образу свого опонента пан Саркозі вживає також і стилістично-нейтральну лексику, за допомогою якої досягається ефект мовленнєвої агресії, що демонструють наступні приклади: « *Qu'est-ce qu'on veut ? que je sois un admirateur de la société russe ?* », « *La France, économiquement n'a pas besoin de l'Afrique* », « *Comment peut-on être fasciné par ces combats de types obèses au chignon gominé ? Ce n'est pas un sport d'intellectuels, le sumo* », « *Ceux qui n'aiment la France, qu'ils la quittent* » [7].

Для досягнення підвищеної експресивності, французькі політики свідомо надають перевагу у своїх виступах емоційно насиченим словам та зворотам, які уживаються замість нейтральних синонімів, котрі виражають те ж саме поняття. Такими “замінниками” нерідко виступають розмовні та просторічні лексичні одиниці, що ілюструє наступний приклад, де головними учасниками є лідер *Parti de Gauche*, кандидат на посаду Президента Франції на виборах 2012 року пан Жан-Люк Меланшон та молодий журналіст-початківець, якого зацікавила думка політика щодо « *ouverture des maisons closes* » [8]. Саме під назвою « *Faut-il rouvrir les maisons closes ?* » вийшла стаття на першій сторінці в газеті *le Parisien*. Не приховуючи свого обурення та роздратування цим питанням, Меланшон відразу ж відмовляється дати на нього конкретну відповідь. Діалог між журналістом та політиком перетворюється в антидіалог, де превалюють почуття та наміри з негативними емоціями. Чіткі аргументи політичним діячем замінені гнівом, навіть люття, демонстрацією яких стали вживання лайливих, грубих, недобррозумілих слів на адресу журналіста-початківця. Ключовою рисою цього діалогу є відмова політика від професійно-специфічних слів і висловів та перехід ним на розмовну мову. Жан-Люк Меланшон називає запропоновану журналістом тему для обговорення досить грубим виразом « *sujet de merde* ». « *Avec moi vous parlez de choses sérieuses. Avec moi vous parlez de politique et vos sujets de merde vous allez les faire avec des gens qui veulent répondre à la merde* » [8], – вимагає надто войовничо від свого інтерв'юєра пан Меланшон. Словесна баталія між репортером та політиком набуває ворожо-агресивного характеру. « *C'est vos problèmes à vous, le refoulé politique de la petite bourgeoisie (...) je n'ai jamais entendu personne me parler de ça, sinon vous et votre sale corporation voyeuriste et vendeuse de papier (...) je veux vous parler du titre du Parisien, petite cervelle, pas de prostitution* » [8], – формулює в різкій формі відмову давати оцінку запропонованій темі лідер партії лівих. Не бажаючи слухати пояснення кореспондента, Жан-Люк Меланшон звертається до нього в дуже інтолерантній, некоректній, недопустимій для політичного діяча формі: « *Ferme ta petite bouche* »; « *Ta tête*

est pourrie»; «*T'as un drôle de métier*»; «*petite cervelle*» [8]. Попри необґрунтовані образи, які журналіст-початківець приймає на свою адресу від відомого політика, він веде себе досить стримано протягом усієї бесіди та дякує за інтерв'ю, на що отримує черговий словесний ляпас від свого комунікативного опонента. «*Moi, je ne vous dis pas merci. Vous êtes tous les mêmes et vous êtes en train de nous préparer un drôle de métier. Vous allez être comme les autres, à mouliner du papier qui se vend*» [8], – досить різко закінчує ініційовану ним мовленнєву сутичку Жан-Люк Меланшон.

У результаті проведеного дослідження ми прийшли до висновку, що для створення негативної оцінки опонента, французькі політики використовують не лише лексичні засоби з семантикою образи, а й стилістично-нейтральну лексику, що є експліцитним вираженням вербальної агресії. Перспективами подальших наших наукових розвідок є аналіз імпліцитних лексичних засобів вираження агресії на матеріалі французького політичного медіадискурсу.

Література

1. *Завражина Г. В.* Мовленнєва агресія та засоби її вираження в масмедійному політичному дискурсі України (на матеріалі російськомовної газетної комунікації) : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10. 02. 02. “Російська мова” / Г. В. Завражина. – Київ, 2008. – 22 с.

2. *Карякин А. В.* Выражение речевой агрессии в дискурсивной практике А. Меркель / А. В. Карякин // Вестник Волгогр. гос. ун-та. Серия 2. Языкознание. – 2009. – № 1(9). – С. 201-205.

3. *Медвідь О. М.* Прагматичні інтерпретації текстів політичного дискурсу / О. М. Медвідь, І. Г. Измайлова // Вісник СумДУ. Серія “Філологія”. – 2008. – № 1. – С. 66-71.

4. *Форманова С. В.* Инвективы в ЗМІ як засіб вербальної агресії / С. В. Форманова, Т. М. Вейда // Журналістика. Лінгвістика. Дидактика : зб. наук. праць. – Полтава, 2010. С. 329-334.

5. *Шейгал Е. И.* Вербальная агрессия в политическом дискурсе / Е. И. Шейгал // Вопросы стилистики : Межвуз. сб. науч. тр. – Саратов: изд-во Саратов. ун-та, 1999. – Вып. 28. – С. 204-221.

6. La façon de parler de Nicolas Sarkozy intrigue les linguistes et irrite les puristes [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.emarrakech.info/a16208.html>.

7. Nicolas Sarkozy le fauteur de troubles [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.betapolitique.fr/00565.html>.

8. Jean-Luc Mélenchon méprise les journalistes, les prostituées et les gens en général [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.state.fr/story/19395.html>.

